

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Бачо Роберт Йосипович

к.е.н, доц., завідувач кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II м. Берегово, Україна,
bacho.robert@gmail.com, +380663355377

У статті запропоновано до впровадження концепцію розвитку ринків небанківських фінансових послуг в умовах євроінтеграційного поступу держави. Теоретико-методологічним підґрунтям формування концепції виступають гіпотези, принципи та підходи. Визначено основні принципи, на основі яких базується концепція: прозорості, єдності, функціонального призначення, стійкості, ефективності, довіри, соціальної відповідальності. Зроблено висновок про те, що реалізація запропонованих концептуальних засад розвитку ринків небанківських фінансових послуг України у підсумку дозволить досягти очікуваних результатів, що зміцнить ринки небанківських фінансових послуг, зробить їх стійкішими до системних криз, посилить їх вплив на пришвидшення економічного росту в державі.

Ключові слова: *ринки небанківських фінансових послуг, концептуальні документи, принципи, гіпотези, небанківські фінансові установи.*

ABSTRACT

In the present article the concept of development of non-banking financial services markets in the conditions of the state's European integration is introduced. Theoretical and methodological grounds for the formation of the concept are hypotheses, principles and approaches. The main principles are determined on the basis of which the concept is built up: transparency, unity, functional purpose, stability, efficiency, trust, social responsibility. It is concluded that the implementation of the proposed conceptual framework for the development of non-banking financial services markets in Ukraine will eventually achieve expected results, which will strengthen non-banking financial services markets, make them more resistant to systemic crises, increase their influence on accelerating economic growth in the state.

Key words: *non-banking financial services markets, conceptual documents, principles, hypotheses, non-banking financial institutions.*

Постановка проблеми. Ринки небанківських фінансових послуг (НФП) України з моменту проголошення Незалежності до 2001 р. розвивалися безсистемно, що підтверджує факт відсутності розроблених та прийнятих до впровадження концепцій. Необхідність розробки та впровадження таких стратегічних документів для ринків небанківських фінансових послуг сприяло б їх розвитку, знизило б існуючі проблеми та протиріччя на цих

ринках, а також сприяло б пришвидшенню інтеграції ринків небанківських фінансових послуг в Європейський економічний простір. За таких обставин надзвичайно важливим є розроблення загальнодержавної концепції розвитку ринків небанківських фінансових послуг України, яка б визначила складові поняття та проблеми на цих ринках і містила основні напрями їх вирішення, що дозволило б учасниками ринків

небанківських фінансових послуг протидіяти негативним зовнішнім та внутрішнім факторам, підвищити роль цих ринків в економіці держави та здійснити їх інтеграцію в світовий (європейський) економічний простір.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню шляхів реформування вітчизняної системи регулювання ринків фінансових послуг присвячені праці О. Барановського, Н. Внукової, О. Гаманкової, В. Гончаренка, І. Рекуненка та ін. Питанню оцінки державного регулювання на ринках небанківських фінансових послуг присвячені наукові розробки науковців Є. Бондаренко, Ч. Лентнера, Н. Пойди-Носик, М. Тимчак та ін.

Аналіз робіт наведених вище науковців дозволяє зробити висновок про недостатнє дослідження функціонування ринків небанківських фінансових послуг в частині розробки концептуального забезпечення розвитку досліджуваних ринків.

Мета дослідження. Метою наукової статті є формування концепції розвитку ринків небанківських фінансових послуг в новітніх умовах реформування державного регулювання та зміни інституційної структури цих ринків.

Виклад основного матеріалу досліджень. Слід зазначити, що у розвинутих країнах світу окрім стратегій розвитку ринків НФП регулятори цих країн розробили та впровадили публічні стратегічні плани, основна мета яких полягає у створенні сприятливого законодавчого забезпечення системи регулювання, нагляду та контролю з метою превенції зловживань та порушень, а також підвищення конкуренції на ринках.

Розробка концепції розвитку ринків НФП є актуальною та необхідною на основі якої буде сформовано стратегію розвитку кожного з цих ринків. Не зважаючи на прийняття Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року [3] її реалізація на досліджуваних ринках відбувається повільно, що пов'язано з невідповідністю здійснених заходів заявленим. Аналізуючи результати реформи на ринках НФП за 2015-2016 рр. доходимо висновку, що за період 2015-2016 рр. на ринках НФП не було здійснено жодної із визначених цілей. Завершено лише процес координації діяльності регуляторів. Причому ще у 2015 р. було заявлено про найшвидший «спліт» функцій Нацкомфінпослуг між НБУ та НКЦПФР. Всі заходи та проекти, що передбачені для покращення функціонування ринків НФП України знаходяться або в стадії розробки нормативно-правового акту, або в процесі аналізу зарубіжного досвіду вирішення конкретної задачі, чи то відбувається обговорення майбутніх заходів із суспільством. Основні акценти реалізації Комплексної програми стосуються саме банківської системи держави. Вирішення задач стосовно ринків НФП відкладено на другий план.

У зв'язку з цим постає необхідність розробки Концепції розвитку ринків небанківських фінансових послуг України. Для її розробки необхідно: розробити комплекс гіпотез, для формування концепції розвитку ринків НФП; визначити принципи, які лягають в основу побудови концепції; розробити низку концептуальних положень концепції розвитку вітчизняних ринків НФП.

Методологічною основою формування концепції розвитку ринків НФП

є системний, інституціональний та функціональний підходи. Системний підхід щодо формування ефективних конкурентоспроможних ринків НФП полягає у забезпеченні: цілісності розвитку ринків НФП як системи взаємопов'язаних ринків, кожен з яких, водночас, є самостійним елементом; систематизації передачі та отримання інформації між суб'єктами ринку як по ієрархії взаємозв'язків, так і для зовнішнього користування іншими економічними агентами національної економіки; інституціональної структуризації ринків, яка передбачає формування відкритої, динамічної системи інститутів ринків НФП, та є основою для забезпечення належних умов кредитування суб'єктів економіки на базі функціонально-організаційних форм фінансової діяльності [5, с. 362].

Інституціональний підхід спрямований на формування ефективної інституційної структури ринків НФП шляхом включення законодавчо-обмежувальних, регуляторних, кредитних та інфраструктурних інституцій, що забезпечить зменшення асиметричності інформації на ринках та дозволить сформувати ефективний внутрішній і зовнішній інституційні механізми на основі обмінно-розподільних потоків між ними [5, с. 362].

Функціональний підхід дозволяє розглядати ринки НФП як систему у їх динамічному, тобто діяльнісному аспекті. Елементом методологічного підґрунтя розробки концепції є гіпотези, які містять особливості розвитку ринків НФП в сучасних умовах реформування державного регулювання ринків та інтеграції останніх у Європейський економічний простір.

Такими гіпотезами є наступні:

1. Про ієрархічність побудови ринків небанківських фінансових послуг;
2. Про інтеграцію ринків небанківських фінансових послуг у світовий економічний простір;
3. Складові інституційної структури ринків небанківських фінансових послуг знаходяться у постійній взаємодії один з одним;
4. Про нерівномірність забезпечення регіонів України небанківськими фінансовими послугами;
5. Рівень державного регулювання впливає на стан розвитку ринків НФП;
6. Участь НФУ у СРО сприяє досягненню НФУ покращенню своїх фінансово-економічних показників порівняно з тим професійними учасниками, що не є членами органів інституційного регулювання.
7. Про формування нових моделей регулювання ринків НФП України в умовах інтеграції в Європейський економічний простір.

Доведення висунутих гіпотез дозволило сформувати концепцію розвитку ринків НФП, враховуючи особливості інституційної будови досліджуваних ринків та висунутих гіпотез, що базується на наступних положеннях:

Положення 1. Ринки НФП мають ієрархічну структуру, що відображається на мікро-, мезо, макро- та мегарівнях.

Положення 2.1. Вітчизняні ринки НФП повинні відповідати вимогам Єдиного

економічного простору (ЄЕП) в частині МСФЗ, Базель III та Платоспроможність III, захисту прав споживачів НФП та ін.

Положення 2.2. Необхідною умовою інтеграції ринків НФП у ЄЕП є посилення у вітчизняній практиці інституційного та саморегулювання, обмеження рівня державного регулювання. Цьому сприяє реалізація Стратегії реформування державного регулювання ринків НФП на 2015-2020 роки, а також делегування певних функцій Нацкомфінпослуг органами інституційного регулювання на ринках НФП.

Положення 3. На ринках НФП відновиться довіра як з боку споживачів цих послуг до професійних учасників, так і самих небанківських фінансових установ до державного органу регулювання (Нацкомфінпослуг).

Положення 4. Завдяки глобалізованості фінансових відносин, ринки небанківських фінансових послуг піддаються дії системних ризиків, що потребує вдосконалення державного регулювання на цих ринках шляхом зміни моделі регулювання.

Положення 5. Посилення конкуренції на ринках небанківських фінансових послуг буде досягнуто шляхом підвищення інформаційної відкритості ринків, зниження рівня зарегульованості процесів, підвищення капіталізації небанківських фінансових установ.

На шляху реалізації концепції чільне місце займають принципи, що лежать в основі впровадження кожного з елементів розробленої концепції. Принцип – це таке положення теорії, що не потребує доведення [6, с. 694]. Для різних теорій та галузей наук характерними є

свої принципи – можуть носити фундаментальний характер чи бути притаманними певним наукам. Формування концепції розвитку ринків НФП України базується на таких основних принципах:

1. Функціонального призначення – на кожному з ринків НФП здійснюється особливий системно-технологічний процес забезпечення індивідуальних вподобань споживачів відповідних небанківських фінансових послуг.
2. Прозорості – максимальна відкритість ринків НФП зовнішнім користувачам шляхом доступу інсайдерами до основної інформаційно-аналітичної та статистичної інформації про функціонування професійних учасників ринків НФП та органу державного регулювання в частині забезпечення захисту прав споживачів на ринках НФП і здійснення інспекційно-контрольної діяльності у НФУ.
3. Єдності – характеризується наявністю єдиної законодавчої та нормативно-правової бази, єдиної методології формування бухгалтерської та статистичної звітності всіх професійних учасників ринків НФП
4. Стійкості – ринки НФП здатні протидіяти зовнішнім шокам та внутрішнім загрозам і ліквідувати останні.
5. Ефективності діяльності учасників ринків НФП – кожен з учасників на ринках слідує
6. Довіри – учасники ринків НФП здатні передбачати поведінку інших учасників, формуючи більш чи менш стійкі очікування стосовно ситуації на ринках.

7. Соціальної відповідальності – відповідальне ставлення професійних учасників ринків НФП до своїх продуктів (послуг), працівників, споживачів, власників, активна соціальна позиція, яка полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі з представниками комерційного сектору і суспільства, державної влади, зацікавленими сторонами для ефективного сприяння рішенням гострих економічних, соціальних, гуманітарних та екологічних проблем [10, с. 115].

Концептуальні засади розвитку ринків небанківських фінансових послуг України з урахуванням зазначених принципів відображені на рис. 1.

Пріоритетні напрями розвитку ринків НФП будуть наступні: забезпечення інституційної спроможності Нацкомфінпослуг; налагодження міжвідомчої координації державних органів на ринках НФП; зниження рівня зарегульованості; посилення інформаційної відкритості ринків НФП; відновлення довіри населення до інститутів ринків НФП; зниження асиметричності інформації для учасників ринків НФП; підвищення капіталізації ринків НФП, а також якості активів та резервів НФУ; покращення фінансової освіченості населення; посилення захисту прав споживачів НФП; впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності на вітчизняних ринках НФП та покращення системи оцінки фінансового стану НФУ; посилення ролі органів інституційного регулювання на ринках НФП; посилення співпраці Нацкомфінпослуг з іншими учасниками ринків НФП.

Успішна реалізація концепції, що узагальнена на рис. 1 дозволить отримати наступні результати:

- вдосконалиться інституційна структура ринків НФП шляхом впровадження нової моделі регулювання шляхом реорганізації регуляторних органів та сепарації їх повноважень, задля створення сприятливих умов для ефективного нагляду, впливу на суб'єктів ринку, зміцнення їх фінансової стійкості та належного захисту прав споживачів НФП;
- відновляться темпи кредитування небанківськими кредитними установами та розміщення резервів НФУ у відповідні інструменти інвестування, що забезпечить необхідну динаміку економічного зростання в державі;

Рис. 1. Концептуальні засади розвитку ринків небанківських фінансових послуг України (авторська розробка)

- відновиться довіра населення до ринків НПФ, що проявляється через постійний приріс депозитів у КС, пенсійні внески у НПФ, премій зі страхування життя та ризикового страхування, встановлення співвідношення кредитів до депозитів у системі кредитної кооперації на рівні 1,3-1,5, зростання частки премій зі страхування життя до 40-45% загальних премій;
- істотно зросте частка довгострокового розміщення коштів НФУ у фінансові інструменти;
- мінімізуються ризики діяльності НФУ, знизяться частки проблемної кредитної заборгованості до рівня 8-12%, скоротяться середні строки страхових виплат до 90 днів.
- ринки НПФ розвиватимуться системно та ефективно на шляху інтеграції у Європейський економічний простір.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, реалізація запропонованих концептуальних засад розвитку ринків НПФ України у підсумку дозволить досягти очікуваних результатів, що зміцнить ринки НПФ, зробить їх стійкішими до системних криз, посилить їх вплив на пришвидшення економічного росту в країні.

Література

1. Доронина М. С. Технология социально-экономических научных исследований (схемы и примеры): Учебное пособие / М.С. Доронина, Д.Г. Михайленко, А.А. Полубедова. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2013. – 184 с.
2. Ирошников Д.В. Правовая политика Президента Российской Федерации в сфере национальной безопасности / Д.В. Ирошников. // Правовая политика и развитие российского законодательства в условиях модернизации: сборник докладов/ под ред. А.В. Малько, В.М. Шафирова, А.В. Усса. – Красноярск: СФУ, 2012. – 532 с.
3. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління НБУ від 18 червня 2015 року № 391. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/docs/program_2020_jun2015.pdf.
4. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник / За ред. Д. В. Чернілевського. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
5. Миськів Г.В. Функціонування та розвиток кредитного ринку: дис... доктора екон. наук: 08.00.08. / Г.В. Миськів. – Київ, 2016. – 533 с.
6. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Под редакцией В. С. Стёпина. – М.: Мысль, 2001. – 875 с.
7. Новиков А. М. Методология научного исследования / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М.: Либроком, 2010. – 280 с.
8. Попович М. В. «Гіпотеза» // Українська Радянська Енциклопедія. — 2-е видання. – Т. 3. – К. – 1979. – 1145 с.
9. Практичні завдання з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів спеціальності 8.03050601 «Прикладна статистика» денної форми навчання / укл. К. А. Стрижиченко. – Х.: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 36 с.
10. Стечишин Т.Б. Соціальна відповідальність як інструмент антикризового управління банківською системою/ Т.Б. Стечишин// Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – № 24. – С. 111-120.
11. Стрельников К.А. Государственно-правовая стратегия как категория современной юридической науки/ К.А. Стрельников // Государственная власть и местное самоуправление. – 2009. – №8. – С. 3-4.
12. Bankmenedzsmenet. Bankszabályozás – pénzügyi fogyasztóvédelem (szerk. Prof. dr. Lentner Csaba). Nemzeti közszolgálati és tankönyv kiadó: Budapest, 2013.

2017. június 26.
Tanévzáró és oklevélátadó ünnepség.